

ובל מי שאין לה, לא עליו ולא על אחרים, קדושין, הרי דינו של הולד הוא כמותה.

ואיזה זה? — ולד שפחה ונכרית, שלא שייך בהם קידושין.

ומלמדת המשנה, שהולד הנולד מישראל שבא עליהן דינו כמותה, שהוא נכרי או עבד.⁽²⁰⁾

גמרא:

שנינו במשנה: כל מקום שיש קדושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר:

אמר תמה ליה רבי שמעון⁽²¹⁾ לרבי יוחנן:

וכי כללא הוא, דכל מקום שיש קדושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר?

והרי גר שהוא כשר, שנשא ממזרת, שהיא פסולה, דיג לגר קדושין בממזרת, ואין לו עבירה בביאתו בה, כי הגר מותר בממזרת לדעת רבי יוסי⁽¹⁾ ומכל מקום הדין הוא שהולד הולך אחר הפגום, והבן הוא ממזר כמותה, שהיא פסולה ופגומה, וכמבואר בברייתא שמביאה הגמרא.

ואילו לפי הכלל שבמשנתנו, היה לנו לומר שדינו כדין הזכר, שהוא כשר!?

דהרי תניא: גר שנשא ממזרת, הולד ממזר,⁽²⁾ דברי רבי יוסי.

אמר ליה רבי יוחנן לרבי שמעון: מי סברת מתניתין משנתנו בשיטת רבי יוסי היא, וכי סבור אתה שמשנתנו כדעת רבי יוסי היא, המתיר לגר לישא ממזרת, ומשום שאמרה תורה: "לא יבוא ממזר בקהל ה'", וסובר רבי יוסי: קהל גרים לא איקרי "קהל".

לא כן הוא. אלא מתניתין — רבי יהודה היא, דאמר גר לא ישא ממזרת, שאף הגרים נקראו "קהל", ולדבריו, גר שנשא ממזרת, יש קדושין ויש עבירה. ולכן הולד הולך אחר הפגום, והוא ממזר כמותה, וכמבואר בכלל השני שבמשנתנו.

ומקשינן: אם משנתנו לשיטת רבי יהודה היא, תיקשי: וניתנייה תנא! ישנה התנא אף אופן זה — גר שנשא ממזרת — בין אלו שפירט התנא בכלל השני, שהולד הולך בהם אחר הפגום!?

ועונה הגמרא שני תירוצים:

בגוי ועבד, יתבאר בהערה בדף סז ב.

21. הגרי"פ בהגהותיו על הגליון, העיר: יתכן שהוא רבי שמעון בן לקיש.

1. כי לדעתו: "קהל גרים לא איקרי קהל".

2. גירסת המהרש"א היא: "גר נושא ממזרת, והולד ממזר", וראה שם בשם מהרש"ל.

לחוטבי עצים ושואבי מים, וטעם וגדר פסולם, ראה בתוספות כתובות כט א ד"ה אלו. 89@99@

20. לשון רש"י הוא: "הולד כמותה: ולד נכרית [הרי הוא] נכרי, ואם גיירוהו הוי גר כשר ואינו ממזר; ולד שפחה [הרי הוא] עבד, (ששחררו) [צ"ל ושחררו, וכן הוא בר"ן] בעליו כשר ומותר בישראלית.

וביאור כוונת רש"י במה שהוסיף שאינו ממזר

זו" – האמור בכלל ראשון – כוונתו לומר דוקא זו ותו לא, שדוקא באלה שפירט התנא כלל זה אמור ולא במקרה אחר!?

והרי אף חלל שנשא בת ישראל, דיש קידושין ואין עבירה, והולד הולך אחר הזכר, ונעשה חלל כאביו!

הרי שיש עוד אחרים מלבד מה שפירט התנא, שכלל זה אמור בהם! (4)

ומשנינן: **הא לא קשיא**. כי התנא של משנתנו **כרבי דוסתאי בן יהודה פבירא ליה**, שבחלל הבא על בת ישראל אין הולד נעשה חלל כאביו, עד שתהא גם אמו חללה. (5)

האחד, לשון **"כל מקום דסיפא**, בכלל השני, **לא תויי**. הוא בא לרבות מה שלא פירט התנא, לרבות גר שנשא ממזרת.

ואיבעית אימא ליישב את קושיית רבי שמעון:

לעולם משנתנו רבי יופי היא, המתיר לגר לישא ממזרת.

ואכן אופן זה יוצא מן הכלל, **ותנא**, שנה התנא במשנתנו בכלל הראשון את הלשון **"איזו זו"**, כדי **למעוטי את הגר שנשא ממזרת**, שהוא אינו בכלל זה. (3)

ומקשינן: וכי יתכן לומר כדבריך, **ש"ואיזו**

ולא חללה; וראה חידושי רבינו חיים הלוי הלכות איסורי ביאה – ל א מדפי הספר ד"ה והנה – שביאר טעם מחלוקת התוספות והרמב"ם; וראה ב"אור שמח" שם בד"ה ביאר, שהביא מסוגייתנו ראיא להרמב"ם, שאם לא כן הלוא תיקשי קושיית התוספות, וראה עוד שם מה שכתב על סוגייתנו.]

ותירצו התוספות, שבהכרח אין הבן חלל משום אמו, שהרי בישראל שנשא חללה אין הולד חלל אף שאמו חללה, ואם כן משמע שהולד חלל דוקא משום שהוא הולך אחר האב. ומדברי התוספות האלו, סתירה לכאורה

לפירוש המאירי במשנתנו, שבכהן הבא על פסולי כהונה "הולד הולך אחר הפגום", היינו, שהאם נעשית חללה בביאה זו, והולד הולך אחריה; ובפשוטו מדברי התוספות סתירה לפירוש זה, שהרי מישראל שנשא חללה מוכח שאין פסול חללות הולך אחר האם, ואם כן הוא הדין, בכהן שנשא חללה אי אפשר לומר שהולד פסול משום שהוא הולך אחר האם.

5. תוספת ביאור:

3. נתבאר לפי פשוטו; אלא שלשון רש"י הוא: **"ודקשיא לך כללא היא**, מתניתין לאו כללא כ"ל, דלהכי תנא בה, ואיזו היא וכו' למימרא דהני הוא דהולד הולך אחר הזכר, אבל יש אחרים וכו'"; ומשמעות לשונו היא, שאין כוונת הגמרא לומר שבמשנתנו "ואיזו זו" באה המשנה להוציא מן הכלל את הגר שנשא ממזרת, אלא שהכלל אינו כלל מחייב, ואין הוא מתאים אלא למי שפירטה המשנה; וראה גם לשון רש"י בהמשך הסוגיא בד"ה תנא איזו זו, שכתב: **"תנא איזו זו דרישא למעוטי, ולא שמוענין דמתניתין לא כללא כ"ל"**.

4. הקשו התוספות: הרי מה שהבן פסול, אינו דוקא משום שהוא הולך אחר הזכר, אלא משום שהאם אף היא נעשית חללה בתחילת ביאה זו, ונמצא, שאף אם תלך בולד אחר האם הרי הוא חלל!?

[ומה שנקטו התוספות וכן הרשב"א כאן בפשיטות, שהחלל הבא על בת ישראל הרי היא נעשית חללה, הנה שיטת הרמב"ם בפרק יח מאיסורי ביאה הלכה א, שהאשה נעשית זונה

על משפחותם לבית אבותם, בית אביו היא משפחתו, ואין בית אמו משפחתו", הרי שנקט הרמב"ם טעם אחר שלא כמבואר בגמרא. וביאר ב"חידושי רבינו חיים הלוי" [איסורי ביאה יז ב, ד"ה והנה בפ"ט], שהנידון לקמן בגמרא הוא, אם החלל או החללה פוסלים את זרעם על ידי ביאתם [פסול ביאה"ה בלשון הגר"ח], ועל דרך שהחלל פוסל את אשתו, ראה שם.

ואולם אם תמצוי לומר, שאין לדון בכך החלל אלא משום פסול ביאה, הלוא תיקשי מאי קשיא לגמרא בסוגייתנו מחלל הבא על בת ישראל, "והרי הא דהולד הולך אחר הזכר לא שייך רק בדין יחוס ומשפחה, [כוונתו לאפוקי פסול ביאה, שזה ודאי אינו שייך למשנתנו], ואם כן מה שייך הא דחלל פוסל להך דינא דהולד הולך אחר הזכר, אלא ודאי דזרע חלל פסול גם משום דינא דהולד מתיחס אחריו, וכמו שהוא חלל גם זרעו חלל [פסול משפחה"ה בלשון הגר"ח], ובוה הרי גם כן רק הזכר פוסל ולא האם".

ואם כן ניחא דברי הרמב"ם, שלענין "פסול משפחה" הולד הולך אחר הזכר משום "למשפחותם לבית אבותם", ואילו לענין "פסול ביאה" הטעם הוא משום הדרשה דלקמן. [ולכאורה סותרים דבריו אלו את דברי רש"י, שהביא לענין הדין המבואר כאן את המשנה דלקמן, שהרי לפי דברי הגר"ח שני ענינים הם; ומיהו אפשר, שבכלל דין המשנה שני דינים אלו, רק הטעם שנאמר שם בגמרא, הוא על פסול הביאה בלבד, וצריך תלמוד].

עוד תירץ שם בד"ה עוד י"ל באופן אחר, ובאמת הפסוק שבגמרא לקמן אף הוא אינו על פסול הביאה, אלא: דכמו שהאב חלל הולד חלל, ואילו כשהאם חללה אין הולד נעשה חלל; ומיהו בחללות יש שני ענינים:

האחד: דין משפחה של חללות, שהיא חשובה משפחת כהנים שנתחללו, וענינו הוא דין

א. שנינו במשנה לקמן עז א: "בת חלל זכר [שנשא כשירה, והיא מותרת לו] פסולה מן הכהונה לעולם [כאביה שהוא חלל]; ישראל שנשא חללה [שהיא מותרת לו], בתו כשירה לכהונה, [ואף שאמה חללה]". והיינו שמקשה הגמרא בקושייתה הראשונה: "והרי חלל שנשא בת ישראל, דיש קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר", שהרי שנינו: "בת חלל זכר פסולה מן הכהונה". והיינו נמי שמקשה הגמרא בקושייתה הבאה: "והרי ישראל שנשא חללה, דיש קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר", והיינו מה ששנינו: "ישראל שנשא חללה, בתו כשירה לכהונה", וכדפירש רש"י.

וביאור תירוץ הגמרא הוא:

בגמרא שם איתא: "מתניתין דלא כרבי דוסתאי בן יהודה, דתניא: רבי דוסתאי בן יהודה אומר: כשם שבני ישראל [הזכרים] מקוה טהרה ל[בנות ישראל ה]חללות, [כלומר: אם נישאת החללה לישראל כשר, אין הולדות חללות כמותה, אלא כשירות הן, וכאילו טיהרם אביהם הכשר, וכמבואר במשנתנו: ישראל שנשא חללה בתו כשירה לכהונה], כך בנות ישראל מקוה טהרה לחללים, [כלומר: אף חלל שנשא כשירה אין הולד חלל כאביו, אלא נטהר הוא על ידי אמו הכשירה, וכשר הוא; וזה דלא כמבואר במשנה שהולדות חללים כאביהם]". והיינו שמתרצת הגמרא, שמשנתנו כרבי דוסתאי בן יהודה, שהוא חולק בחלל שנשא בת ישראל, וסובר שאין הולד הולך אחר הזכר ליפסול, אלא כשר הוא.

ב. שם עז א מפרשת הגמרא את הטעם שהחלל פוסל את ולדותיו, ואין החללה פוסלת את ולדותיה, שהוא משום שנאמר [בכהן הבא על פסולי כהונה]: "ולא יחלל זרעו בעמיו", ראה שם; ואולם ברמב"ם [איסורי ביאה יט טו], איתא: "לויים ישראלים וחללים מותרים לבוא זה בזה, והולד הולך אחר הזכר, שנאמר ויתילדו

ומקשינן על מה שאמרנו שאין הכלל הראשון שבמשנתנו אמור אלא במה שפירט התנא:

והרי ישראל שנשא חללה, דיש קרושין ואין עבירה, והולד הולך אחר הזכר שהוא כשר, ואין הולדות חללים כאמם.⁽⁶⁾

הרי שכלל זה אמור אף באופנים אחרים ממה שפירטה המשנה!?

ומשנינן: לפיכך תנא במשנתנו "כל מקום" דרישא [בכלל הראשון] כדי לאתויי אף את

הישראל הבא על החללה, שבתו כשירה כמותו.

ומקשינן: וניתנייה בהדיא, ישנה התנא אופן זה במפורש, ולמה רמזו בלשון "כל מקום"?!?

ומשנינן: משום דלא מתני לה, כלומר: אינה נשנית לו לתנא בלשון קצר עם השאר.

שהרי היכי ניתני [איך ישנה התנא בלשון קצר]?!?

וגם פשיטא דעבודתו כשירה בדיעבד כדין חלל שעבד, [כוונתו לשיטת הרמב"ם הסובר שחלל שעבד עבודתו כשירה בדיעבד, ואף לענין זה הולד הולך אחר אביו שיש בו מן הכהונה לענין שתהיה עבודתו כשירה בדיעבד], ובעל כרחך דדין משפחת חללות לא פקע מהולד גם לרבי דוסתאי, ואך דדין פסלות של חללות הוא דלית ביה, ואם כן הכי נמי לרבנן, הא דולד חלל הוא חלל תרתי אית ביה, דין משפחה של חללות מכהונה, ודין פסלות של חללות".

ד. והנה מה שכתב הגר"ח, שאפילו לרבי דוסתאי הבן אינו כהן, ראה ב"אור שמח" פרק יח מאיסורי ביאה ה"א, שלמד מדברי רש"י ותוספות [ראה שם], שאף לרבי דוסתאי אין הבן כהן כשר [וכהגר"ח], אבל הוא עצמו סובר, שהבן כהן כשר, ראה שם בד"ה אמנם עדיין.

6. פירוש, שאף לפי מה שאמרנו שמשנתנו רבי דוסתאי בן יהודה היא, מכל מקום מודה הוא בדין זה, שהולד הולך אחר הזכר ואינו נפסל כאמו, וכאשר אמר רבי דוסתאי: "כשם שבני ישראל מקוה טהרה לחללות", וזה הוא הדין שאנו דנים בו.

והקשה הריטב"א: "כיון דאוקימנא מתניתין

חילול והפקעה של כהונה [חלל לאו זרעו דאהרן הוא], ודין זה אינו שייך אלא בכהנים, שמשנתחללו פקעה כהונתם.

השני: פגם ופסלות של חללות, שמשמע זה הבת החללה אסורה מלהנשא לכהן, ויסוד פסול זה שייך גם בישראל, שהרי פסולת כהונה שנבעלה לכהן נעשית חללה, ואף שהיא ישראלית.

ולפי זה ביאר הגר"ח, שהסוגיא לקמן עוסקת בפסול של חללות, וזוהו הולד הולך אחר הזכר, והוא נלמד מהכתובים דשם; אבל הרמב"ם אינו מדבר מדין זה אלא מ"משפחה של חללות", ועל זה כתב הרמב"ם את הטעם משום "למשפחותם לבית אבותם", [וראה מה שתמה עליו בגליונות ה"חזון איש"].

ג. והגר"ח שם הוכיח שיטתו, שהרי אפילו לרבי דוסתאי הסובר בחלל שנשא בת ישראל, שאין הבן חלל, "הרי ודאי דהבת [של חלל הנולד מכהן חלל שבא על בת ישראל] אסורה לאכול בתרומה, וכן הבן הנולד אינו עובד ומותר בטומאה, והיינו משום דנתחללו מכהונתן, דלא עדיפי בדין כהונה מאביהן שנתחללה כהונתו, וכיון דאית ביה בהאב דין הפקעת כהונה, אם כן ממילא הרי ליכא מה למשויה לברא — כהן,

שלישי מותר לבוא בקהל] שני [היינו שאביו נתגייר] שנשא מצרית [או אדומית] ראשונה, אין אומרים שילך הולד אחר האם, וייחשב הוא כמצרי שני שעדיין אסור הוא לבוא בקהל, אלא בנה הולך אחר אביו, ומצרי שלישי הוי, ומותר לבוא בקהל.⁽⁸⁾

הרי שכלל המשנה אמור גם לענינים אחרים שלא פורטו במשנתנו! ?

ומשנין: אף את דינו של רבה בר בר חנה, תנא "בל מקום" דרישא כדי לאתווי [לרבותו].

וכי אפשר שישנה התנא "כל מקום שיש קידושין ואין עבירה, ואיזו זו, זו כהנת לוייה וישראלית וחללה שנשאת לכהן לוי וישראל",⁽⁷⁾ והרי חללה לכהן מי חזיא [וכי מותרת החללה לכהן], ואם כן יש בה עבירה.

ואכתי מקשינן: והאיכא הך דרבה בר בר חנה, שאף בדינו יש לו בה קדושין ואין בהם עבירה, והולד הולך אחר הזכר! ?

דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מצרי [או אדומי, שהם אסורים לבוא בקהל רק בדור הראשון והשני לגירותם, ואילו דור

ישראל, ומשום שהכל דין אחד הוא, שלענין חללות הולכים אחר הזכר, ראה רמב"ן בסוף ד"ה הא.

ב. מכאן משמע קצת כדברי הרמב"ם שהובא בהערה לעיל, שאף לענין חללות הוא מדין "למשפחותם לבית אבותם" כמו לענין כהונה, שהרי משמע מדברי הגמרא שהיה שייך לשנות דין זה כאחד עם דין כהונה.

8. א. כתב רש"י: "בנה שלישי, ומותר לישא ישראלית, כדכתיב: "דור שלישי יבוא להם", דכיון דיש קידושין ואין עבירה, "לבית אבותם" קרינא ביה כישראל, [וראה מה שתמה על דברי רש"י אלו ב"פני יהושע" מן הסוגיא ביבמות עח א, וכתב, דבהכרח מוכח מן הסוגיא ד"למשפחותם לבית אבותם" לא נאמר בגרים, וראה גם ב"אבי עזרי" איסורי ביאה פרק טו ה"ט, שתמה על רש"י, וראה שם שהביא מהר"ן תחילת פרק עשרה יוחסין, שכתב ד"למשפחותם ולבית אבותם, בישראל הוא דכתיב [ולא בגרים],", וראה עוד ששם בשם ה"בית שמואל" סימן ד סקל"ז, ומ"אבני מלואים" שם; וראה מה שביאר בטעמו של רבה בר בר חנה].

אליבא דרבי דוסתאי, הרי אין הולד [כשר משום ש]הולך אחר הזכר, אלא [משום שהוא הולך] אחר הכשר, דהא מכשר [רבי דוסתאי] נמי בחלל שנשא בת ישראל, [ואם היינו הולכים לעולם אחר הזכר, היה לנו לפוסלו באופן זה], ואם כן מאי קא מקשה ליה", וכן הקשה הרמב"ן.

ותירץ הריטב"א, שאכן לשון זה הוא אליבא דרבנן, ולרבי דוסתאי כוונת קושית הגמרא היא, שהיה לו לתנא לשנות בבא בפני עצמה: "יש מקום שיש קידושין ואין עבירה, והולד הולך אחר הכשר, כגון ישראל שנשא חללה או חלל שנשא בת ישראל", וראה לשון הרמב"ן. וראה מה שכתב ליישב באופן אחר, ב"אור שמח" פרק יח מאיסורי ביאה הלכה א, ד"ה אמנם עדיין.

7. א. לפי תירוץ זה של הגמרא, שוב אין צורך לפרש את משנתנו כרבי דוסתאי, כי בתירוץ זה מיתרצת גם קושית הגמרא הקודמת מחלל שנשא בת ישראל שהרי יש לומר ש"כל מקום" לרבויה, ולא תיקשי דליתנייה בהדיא, כי מכיון שאין יכול לשנות את דין החללה שנישאת לישראל כאחד, שוב לא שנה התנא אף את החלל שנשא בת

מצרי, וכגון עמוני במצרית, "ומשום דקרא בשני עממין איירי, וקאמר הלך אחר הפסול שבכל עם ועם, אבל כששניהם מעם אחד לא שייך לומר כן"; [ויש להסתפק, במצרי שני שנשא אדומית ראשונה מה יהא דינו, ומסתבר שיהא הולד מצרי שלישי].

וב"אבי עזרי" [איסורי ביאה טו ט] כתב, שהביאור הוא משום דכששניהם מעם אחד שניהם הם פסולין, ומה שנוגע למנין הדורות, על זה לא שייך לומר הלך אחר הפגום ששניהם פגומין, אבל בשני עממין שהם שני סוגי פסול, שייך שפיר לומר הלך אחר הפגום יותר, [ולפי זה פשיטא שמצרי ואדומי פסול אחד הוא].

ב. והרמב"ן ביבמות עח א כתב בטעמו של רבה בר חנה שהולכים אחר האב, שהוא "משום דחשיב ליה כל מקום שיש קידושין ואין עבירה, הואיל והן עצמן מותרין לבוא זה בזה, שהוולד הולך אחר הזכר, והא דכתיב: "להם, הלך אחר פסולין", במצרי שנשא בת ישראל וישראל שנשא מצרית, מקום שיש קידושין ויש עבירה"; וכטעם הזה כתבו הרשב"א והריטב"א שם, [ולכאורה תיקשי עליהם קושיית התוספות מעמוני שנשא מצרית].

ג. וראה ב"שיטה לא נודע למי" בעמוד ב בד"ה אלא כל מקום, שייסד, ד"יש עבירה" לא מיקרי אלא חייבי לאוין ולא חייבי עשה כמצרי ואדומי, ולפי שיטתו בהכרח שאינו מפרש טעמו של רבה בר בר חנה כהרמב"ן, שהרי אף בישראל שנשא מצרית אין עבירה [דחייבי לאוין], ומכל מקום "להם, הלך אחר פסולין".

ד. ראה מה שהובא בעמוד ב בהערה 1 אות ג בשם הריטב"א בסוגייתנו, שהוא לכאורה סותר שיטתו ביבמות.

ה. הנה רבה בר בר חנה דיבר באופן שהאב הוא מצרי שני והאם מצרית ראשונה, שהולכים אחר האב לקולא; וכשהיה בהיפוך, שהאב היה מצרי ראשון והאם מצרית שניה, אם הולכים

והוסיף רש"י: והא דאמרינן ביבמות: "להם הלך אחר פסולין", פירוש: דביבמות עח א על הכתוב [דברים כג ט]: "בנים אשר יולדו להם [לאדומי ומצרי] דור שלישי יבוא להם בקהל ה", אמרינן: "להם" הלך אחר פסולין, וללמד הוא בא, שהולדות הולכים אחר הפסול שבין אביו ואמו, שאם היה אביו מצרי ואמו ישראלית מצרי הוא, ואם אביו ישראל ואמו מצרית, הולד הולך אחר הפסול ודין מצרי לו, וכדפירש רש"י שם. והוקשה לרש"י, מאחר שלעולם הולכים אחר הפסול בין אחר האב ובין אחר האם, אם כן אף אנו נאמר כששניהם מצרים שהולכים אחר הפסול שביניהם, ולמה אמר רבה בר בר חנה, שבנה שלישי משום שאביה מצרי שני, אף שאם תלך אחר אמו שהיא מצרית ראשונה, יהיה הבן שני!?

ומתוך רש"י: היינו לענין ישראל שנשא מצרית או מצרי שנשא ישראלית, דיש קידושין ויש עבירה עד שלושה דורות, [בזה] הולד הולך אחר המצרי, ד"וילדו [לכאורה צ"ל: יולדו] להם" כתיב, ואחריהם הולכים הולדות; אבל לענין מצרי ומצרית לא מגמר לן האי "להם" מידי, דהא בתרוייהו "להם" קרינא ביה, הוא מצרי והיא מצרית.

ויש לפרש כוונת רש"י בשני אופנים:

האחד: "להם אחר פסולין" לא אמרו אלא כשהאחד פסול והשני כשר, ולא במצרי ומצרית ששניהם פסולים.

השני: "להם אחר פסולין" לא אמרו אלא כשהאחד מצרי והשני אינו מצרי, אבל כשהשני הוא מצרי לא נאמר.

ומהתוספות נראה, דבפשוטו הבינו ברש"י כפירוש ראשון, אך הוכיחו לא כן מהמבואר בעמוד ב, גבי עמוני שנשא מצרית שהולכים אחר האם המצרית, משום "להם הלך אחר פסולין", ולכן פירשו כפירוש שני, שהולכין אחר פסולין אפילו כששניהם פסולין, כל שהשני אינו

תנא "איזו זו" בכלל הראשון כדי למעוטי את המצרי השני שנשא מצרית ראשונה, שאם כי יש קידושין ואין עבירה, מכל מקום הולד אינו הולך אחר הזכר, אלא אחר האם.

ומוסיפה הגמרא: ולרב דימי — החולק על רבה בר בר חנה — דאמר משמו של רבי יוחנן: מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה הולך אחר אמו, ומצרי שני הוי — (9)

ב"שולחן ערוך" אבן העזר סימן ד סעיף ו: "מצרי שני שנשא מצרית ראשונה, הולד שני [כרב דימי]; מצרי ראשון שנשא מצרית שניה, יש אומרים הולד שלישי, ולהרמב"ם הולד שני".

וזה לשון הרמב"ם — איסורי ביאה יב כ — "מצרי שני שנשא מצרית ראשונה, או מצרי ראשון שנשא מצרית שניה, הולד שני, שנאמר, בנים אשר יולדו להם, הכתוב תלאן בלידה", ופירש ה"מגיד משנה", שדעת הרמב"ם היא: "דכיון דכתיב אשר יולדו להם דור שלישי, ואי אפשר ללידה בלא אב ואם, אלמא בעינן שיהא שלישי לאב ואם, וכל שאינו שלישי לשניהם אינו מותר", ודלא כרש"י ש"הכתוב תלאן בלידה" היינו לילך אחר האם; ומיהו בכיבור הגר"א באבן העזר סימן ד סקי"ד, כתב, שהרמב"ם אינו מפרש כן ברב דימי, אלא פסק כדעת רבינו בהמשך הסוגיא, שלפי דעת הרמב"ם חולק על שניהם וסובר שהולכים לעולם אחר הפגום שבשניהם, ויובאו דבריו בס"ד בעמוד ב בסוף הסוגיא בהערות.

וכתב עוד שם ה"מגיד משנה", שהרמב"ם [והוא ביבמות עח א] בהדיא חולק על הרמב"ם בזה, ולעולם הולכים אחר האם; ומיהו ראה בעמוד ב בהערה 1 ובהערה 7, שלכאורה מפורש בדברי הרמב"ם במכילתין כהרמב"ם, ושהוא מפרש כן ברב דימי, ולא כהגר"א בדעת הרמב"ם, וצריך תלמוד.

וראה ב"שיטה לא נודע למי" בד"ה והא איכא [בשם מורן], דמבואר בדבריו כשיטת הרמב"ם, שמודה רב דימי במצרי ראשון שנשא מצרית שניה, שהולד שני.

אחר האב להחמיר, בפשוטו אין בזה נפקא מינה, והולכים אחר האב אף להחמיר.

9. א. בגמרא ביבמות עח א, מבואר טעמו של רב דימי, שהוא משום שהכתוב אומר: "בנים אשר יולדו להם", ולמדנו ש"הכתוב תלאו בלידה" [פירש רש"י: "ויליף לה מ"אשר יולדו" הכתוב תלאן בלידה, למימרא דבתר אימיה שדינן ליה, מדלא כתיב "אשר יולידו", וראה אות ב]; וכן הביא רש"י כאן טעם זה.

ומיהו ברש"י ביבמות עו ב ד"ה אשיא, פירש מה דאיתא בכרייתא שם שאמר מנימין גר מצרי, אני מצרי ראשון ונשאתי מצרית ראשונה, אשיא לבני מצרית שניה, כדי שיהא בן בני ראוי לבוא בקהל, ומשמע: שאם ישיא לבנו מצרית ראשונה לא יהא בן בנו כשר [וכרב דימי], שהוא משום שאם ישיאנו מצרית ראשונה יהא בנו שני משום "להם, הלך אחר פסולן"; פירושו: שרבה בר בר חנה לברו, הוא זה הסובר שאין שייך באופן זה "להם הלך אחר פסולן", וכמבואר בהערה לעיל; וכן כתב רש"י בסוטה ט א על אותה ברייתא; ועמד על זה בכיבור הגר"א אבן העזר סימן ד סקי"ג, ועוד אחרונים, שזה הוא נגד הגמרא ביבמות, שלכולי עלמא אין אומרים כן; [וביותר קשה, דלפי טעם זה כשיהיה האב ראשון ואמו שניה, נלך אחר הפסול, ואילו לטעם הגמרא נלך אחר האם לעולם לשיטת רש"י גופיה, וכפי שיובא באות ב].

ב. נחלקו הראשונים: אם גם באופן שהאב הוא מצרי ראשון והאם מצרית שניה, הולכים אחריה להקל לעשות את הבן לשלישי ולהתירו לבוא בקהל, או לא; [והובאה מחלוקת זו

הראשון — שבה הגמרא לתחילת הענין שהקשינו מגר שנשא ממזרת שאינו תואם עם הכלל הראשון, ויישבנו בשני אופנים:

האחד: משנתנו בשיטת רבי יהודה היא שהגר אסור בממזרת, ואין הוא שייך לכלל הראשון אלא לשני, והוא מרומז ב"כל מקום" שבכלל השני.

השני: משנתנו אכן בשיטת רבי יוסי היא שהגר מותר בממזרת, והוא אכן שייך לכלל הראשון ואינו תואם לו, אלא שדין זה מרומז ב"איזו זו" שהוא בא למעט את הגר שנשא ממזרת —

ומקשה הגמרא על התירוץ השני: **האי מאי** [וכי מה תירוץ הוא זה?!] (11)

אי אמרת בשלמא — כתירוץ הראשון — **דמתניתין רבי יהודה היא**, ואין גר הנושא ממזרת שייך לכלל הראשון, אלא לשני, ונתרבה מלשון "כל מקום" שבכלל השני, הרי ניחא פירוש משנתנו, ששנתה בכלל הראשון "כל מקום" ו"איזו זו", ואף בכלל השני שנתה "כל מקום", שהרי:

"כל מקום" דרישא: לאתויי ישראל שנשא

ואכתי מקשינן: **והא איכא ההלכה דכי אתא רבין**, כשהגיע מארץ ישראל, **אמר בשם רבי יוחנן: ביחוסן של אומות**, קודם שנתגיירו — **הלך אחר הזכר**.

אך לאחר שנתגיירו — **הלך אחר הפגום!**

ואף בדין זה יש קידושין ואין בו עבירה, ובכל זאת הולד אינו הולך אחר הזכר בדוקא, אלא אחר הפגום!?

כלומר, ולד הנולד מאיש ואשה שהם משתי אומות אשר דינן שונה, יש חילוק בהתייחסות הולד [לאב או לאם], שאם הוא נולד מהם בעודם גויים, אז הולד הולך אחר הזכר. ואם נולד מהם לאחר גירותם של אביו ואמו, אז הולד הולך אחר הפגום שמביניהם. [ולקמן בעמוד ב מפרשת הגמרא כיצד מתקיים דין זה, ולענין מה].

ומשנינן: **תנא** — ברישא — **"איזו זו"**, כדי **למעוטי** הך דרבין אמר רבי יוחנן. (10)

ולאחר שנתבארו כמה דברים — מלבד גר שנשא ממזרת — שבהכרח נתרבו בלשון "כל מקום" שבכלל הראשון, ואחרים שבהכרח נתמעטו בלשון "איזו זו" שבכלל

למעט, אם כן צריכים אנו לפרש גם מה ששנינו בספיא "כל מקום" שהוא בא לרבות, וזה לא תמצא אלא אם כן נפרש את משנתנו כדעת רבי יהודה בגר שנשא ממזרת, ואת הדין הזה בא "כל מקום" שבכלל השני לאתויי, וכמבואר לעיל בגמרא; אבל אם נפרש את משנתנו כתירוץ השני, אם כן גר שנשא ממזרת אינו שייך לכלל השני שהרי אין בו עבירה, ואם כן מה בא "כל מקום" שבכלל השני לרבות.

10. הוסיף רש"י: אין להקשות שיהיה כתוב במשנה ברישא עוד אופן שהולך אחר הזכר, דהיינו באומות קודם שנתגיירו, משום שהמשנה הרי עוסקת באופן שיש קידושין, וקודם שנתגיירו אין להם קידושין.

11. תמצית קושיית הגמרא הבאה היא:

מאחר שבהכרח — מכל קושיות הגמרא הנזכרות לעיל — "כל מקום" שבכלל הראשון בא לרבות, ו"איזו זו" שבכלל הראשון בא

דסיפא את הגר הנושא ממזרת, שהרי אין בו עבירה ואינו שייך לכלל זה, אם כן תיקשי לך:

הניחא "כל מקום" דרישא: לרבווי כדאמרן, היינו: ישראל שנשא חללה; ואם הלכה כרבה בר בר חנה אף לאתויי מצרי במצרית.

והניחא "איזו זו" דרישא: למעוטי כדאמרן, היינו: מצרי במצרית, אם הלכה כרב דימי, ולמעט אומות שנתגיירו.

אלא "כל מקום" דסיפא — גבי יש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום — לאתויי מאי [וכי מה בא הוא לרבות]?! ולא מסתבר שלשונות הריבוי והמיעוט שברישא לרבות ולמעט הם באים, ואילו לשון הריבוי שבסיפא אינו בא לרבות כלום! (1)

ומשנינן בדרך תמיהה: ולטעמיך, והרי אף כהפירוש שאתה חותר לפרש במשנתנו שרבי יהודה היא, הלוא נמי תיקשי: לרבי יהודה

חללה, (12) שיש בו קידושין ואין עבירה והולד הולך אחר הזכר, וכאשר נתבאר לעיל.

וכן — תנא "כל מקום" ברישא כדי — לאתויי הך דרבה בר בר חנה [מצרי שני שנשא מצרי ראשון, הולד הולך אחר הזכר], אם הלכה כמותו.

ו"איזו זו" דרישא: בא למעוטי דרב דימי [מצרי שני שנשא מצרית ראשונה, שהולד אינו הולך אחר הזכר אלא אחר האם] אם הלכה כמותו, וכן בא "איזו זו" דרישא למעוטי דרבין [שבאומות שנתגיירו הך אחר הפגום ולא אחר הזכר]. (13)

ב-טו ו"כל מקום" דסיפא: לאתויי גר שנשא ממזרת, היות והמשנה סוברת כרבי יהודה שהגר אסור במזרת, והולד הולך אחר הפגום כדין הכלל השני.

אלא אי אמרת שמשנתנו בשיטת רבי יוסי היא, ואי אתה יכול לרבות ב"כל מקום"

1. א. הקשה הרמב"ן: למה לא נאמר ש"כל מקום" דסיפא בא לרבות ישראל שנשא מצרית [שנישואיהם בעבירה], שהולד הולך אחר הפגום ודינו כמצרית, [וכמבואר ביבמות עח א "להם הלך אחר פסולין", הובא בהערה בעמוד א]; ובפשוטו, לאו דוקא נקט הרמב"ן ישראל שנשא מצרית, והוא הדין מצרי שנשא ישראלית.

ותירץ הרמב"ן, שלרב דימי אי אפשר ש"כל מקום" דסיפא בא לרבות אופן זה, ומשום "דכיון דתנא למעוטי מצרי שני שנשא מצרית ראשונה שהולד שני, אף על פי שיש קידושין ואין עבירה, אי אפשר לו לרבות ישראל שנשא מצרית ראשונה, מ"כל מקום" שיש קידושין ויש עבירה, דהא אפילו במקום שאין עבירה, נמי הולד הולך אחר הפגום באלו".

12. לפי מה שנתבאר לעיל בהערה 7, נמצא שלשון הגמרא לאו דוקא, כי היה יכול לומר גם לאתויי חלל שנשא בת ישראל.

13. נתבאר על פי רש"י; ונמצא שהגמרא טורחת לפרש את המשנה גם אליבא דרבה בר בר חנה וגם אליבא דרב דימי; ולפי פירוש זה מוכח לכאורה מן הגמרא, שרבה בר בר חנה ורבין אינם חלוקים, [ודלא כמו שכתב הגר"א בדעת הרמב"ם, הובא בהערה לעיל]; שהרי אם לא כן תיקשי לרבה בר בר חנה מה בא "איזו זו" דרישא למעט, והרי הוא חולק הן על רב דימי והן על רבין, וכבר העיר בזה ב"פני יהושע" כדיבור אחרון שבעמוד זה.